

Анотації

Статтю присвячено дослідженню сутності координаційної діяльності місцевих державних адміністрацій у галузі забезпечення законності і правопорядку на місцевому рівні. На підставі аналізу наукових точок зору та відповідних нормативно-правових актів розроблено авторське бачення координаційної діяльності останніх та шляхи її удосконалення.

Статья посвящена исследованию сущности координационной деятельности местных государственных администраций в сфере обеспечения законности и правопорядка на местном уровне. На основе анализа научных точек зрения и соответствующих нормативно-правовых актов разработано авторское видение координационной деятельности последних и пути её усовершенствования.

The article is devoted research of essence of co-ordinating activity of local state administrations in the field of providing of legality and law and order at local level. On the basis of analysis of scientific points of view and proper normatively-legal acts the author seeing of coordinating activity of the last and way of its improvement is developed.

УДК 343.6

Ю. О. ПОЛИЩУК,

ад'юнкт

Харківського національного університету внутрішніх справ

КВАЛІФІКАЦІЯ КАТУВАННЯ, ЩО СПРИЧИНИЛО СМЕРТЬ ПОТЕРПІЛОГО

Конституцією України проголошено, що людина, її життя, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, і кожному гарантовано свободу від жорстокого поводження та катування. Ефективність діяльності державних органів, що ведуть боротьбу зі злочинністю, та запобігання порушенням прав та свобод людини з боку цих органів не в останню чергу залежить від правильного застосування норм кримінального законодавства.

Найскладнішим видом правозастосування при виявленні злочину є його кваліфікація. Загальноприйнятим у кримінальному праві є розуміння кваліфікації злочинів як встановлення та юридичного закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння й ознаками складу злочину, передбаченого кримінально-правовою нормою (законом про кримінальну відповідальність). Жодна інша правозастосовча діяльність не вимагає врахування такої кількості конкретних обставин, що характеризують учинене діяння,

такого досконалого знання законодавства та слідчо-прокурорської і судової практики. Тому саме в цій галузі кримінально-правової практики виникає найбільша кількість помилок та розбіжностей [1, с. 3]. Виникають вони і при кваліфікації такого злочину, як катування, відповідальність за яке передбачено ст. 127 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Проблема жорстокого поводження, вчинення катування щодо громадян, є давньою, однак і дотепер актуальною в нашій державі. Особливий, підвищений ступінь небезпеки мають випадки катування, що спричиняють смерть потерпілої особи. Законодавча активність щодо внесення змін до ст. 127 КК України в частині, що нас цікавить, а також недостатня увага до кримінально-правової характеристики катування з боку науковців (так, проблеми кваліфікації катування, що спричинило смерть, розглядалися вітчизняними дослідниками в основному на рівні науково-практичних коментарів до ст. 127 КК України), а також нетотожність рішень, які

ухвалювалися в судовій і слідчій практиці у схожих між собою ситуаціях при кваліфікації злочинів, пов'язаних з катуванням, свідчать про **актуальність** даної проблеми на теоретичному та практичному рівні.

Чинний КК в нормі, що встановлює відповідальність за катування, не передбачає ні серед основних, ні серед кваліфікуючих ознак цього злочину такого наслідку, як смерть потерпілого. Для правильної кримінально-правової оцінки (а тому і кримінальної відповідальності) злочину важливо визначити, за якою статтею (якими статтями) Особливої частини КК підлягає кваліфікації катування, що заподіяло смерть.

Метою даної роботи є вирішення питань правильної кваліфікації діянь винного, який скоїв катування, що спричинило смерть. Для досягнення поставленої мети необхідно конкретизувати, в яких випадках виникають розбіжності у кваліфікації катування, що заподіяло смерть людини. Вивчивши ряд матеріалів досудового слідства та вироків суду, ми виділили найбільш поширені ситуації, в яких виникає потреба такої кваліфікації.

1. Умисел суб'єкта спрямований лише на отримання від особи будь-якої інформації, свідчень шляхом заподіяння їй сильного фізичного болю або фізичних чи моральних страждань (катувань), але від таких насильницьких дій потерпілий помирає.

Рішення проблеми передусім залежить від суб'єктивного ставлення винного до наслідків своїх діянь. Якщо в справі доведено, що особа не мала умислу заподіяти смерть, то такі діяння слід кваліфікувати за сукупністю злочинів: ч. 1 ст. 127 КК і додатково за нормою, що передбачає вбивство через необережність, – ст. 119 КК України. Якщо ж суб'єктом такого катування є службова особа, то вчинене кваліфікується за ч. 2 ст. 127 та ст. 119 КК України. Такий висновок ґрунтується на положеннях теорії кваліфікації злочинів. Згідно з окремими правилами кваліфікації злочинів при фактичному посяганні на два (або більше) об'єкти, коли умисел винної особи був спрямований на заподіяння шкоди тільки одному з них, вчинене слід

кваліфікувати як закінчений умисний злочин відповідно до спрямованості умислу, а якщо винна особа повинна була і могла передбачати можливість заподіяння шкоди іншому об'єкту, то її діяння слід кваліфікувати ще й як необережний злочин, яким потерпілому фактично заподіяна шкода [2, с. 288].

2. Катування є способом (стадією) вчинення умисного вбивства.

Вчинене діяння слід кваліфікувати за ст. 115 КК України як умисне вбивство. Якщо умисел винної особи був спрямований на заподіяння смерті потерпілому шляхом заподіяння сильного фізичного болю або фізичних чи моральних страждань (катувань), то такі дії потребують кваліфікації не за ст. 127, а за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України як умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю [3, с. 480]. Така кваліфікація злочину здійснюється за правилом: діяння, при якому певні дії (бездіяльність) є способом, складовою частиною (проміжною стадією, етапом) об'єктивної сторони іншого, більш тяжкого злочину, кваліфікується як один злочин, за нормою, яка передбачає склад більш тяжкого злочину [1, с. 45; 2, с. 302].

Як приклад даної кваліфікації може бути наведена така кримінальна справа. Вироком апеляційного суду Чернігівської області від 4 серпня 2006 р. П. засуджено за ст. 187 КК України та за п. 4, 6 ч. 2 ст. 115 КК України за вчинення розбійного нападу на Ф., під час якого потерпілому була заподіяна смерть. Під час нападу П. наносив численні удари в ділянку голови та тулуба потерпілому Ф., усвідомлюючи при цьому, що спричиняє потерпілому особливі муки та страждання. Крім того, в процесі вбивства Ф. П. вивихнув потерпілому ліве плече у плечовому суглобі, завдаючи тому тортури, катування та мучення, під час чого він відчував особливий фізичний біль, муки та страждання. Смерть потерпілого настала від закритої травми грудної клітинки, з численними переломами ребер, численними пошкодженнями пристінкової плеври і розвитком плевропульмонального шоку, прямим переломом грудини, травматичного вивиху

лівого плеча у плечовому суглобі, внутрішньою кровотечею і розвитком травматичного шоку, що і стало безпосередньою причиною смерті [4].

3. *Заподіяння смерті потерпілому з метою приховати факт його катування.*

Якщо особа вчинила катування потерпілого з метою отримання від нього інформації, зізнання тощо, а потім з метою приховати цей злочин скоїла вбивство, то таке діяння слід кваліфікувати за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК (умисне вбивство з метою приховати інший злочин) та за ч. 1 ст. 127 КК України [3, с. 482] у разі, якщо суб'єкт злочину загальний, або за ч. 2 ст. 127 КК, якщо суб'єктом є службова особа.

4. *Вчинення катування, при якому потерпілому заподіяно тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили смерть, причому суб'єктивне ставлення особи до настання смерті характеризується необережністю.*

Таке діяння слід кваліфікувати за ст. 127 та ч. 2 ст. 121 КК України (умисне тяжке тілесне ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого) без застосування при цьому ст. 119 чи ст. 115 КК України.

Прикладом цього є злочин, який скоєно в м. Харків. О 4-й годині ночі 8 грудня 2005 р. співробітники міліції затримали і доставили до райвідділу Д. з метою отримання від нього зізнання у злочині. До затриманого Д. було застосовано катування, були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили смерть [5, с. 69–70]. Причина смерті Д. – черепно-мозкова травма, численні синці на тулубі і кінцівках, перелом щитовидного хряща, переломи декількох ребер, забій легенів.

У 2007 р. вироком суду винних було засуджено за ч. 2 ст. 121 КК України (тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили смерть) і ст. 365 КК України (перевищення влади) [6]. Щодо кваліфікації дій засуджених за ч. 2 ст. 121 КК, то в даному випадку, на нашу думку, кримінальне законодавство застосовано правильно. Кваліфікація за ст. 365 КК України, на наш погляд, є хибною. В цьому випадку суд не врахував правил конкуренції загальної та спеціальної норми, згідно з якими застосуванню підлягає спеціальна норма, яка

повною мірою відбиває специфіку даного злочинного діяння. В даному випадку ст. 365 КК України (перевищення влади або службових повноважень) є загальною нормою, а ст. 127 КК (катування) – спеціальною, в якій більш повно відображені специфічні ознаки скоєного злочину (працівники правоохоронного органу вимагали від потерпілого Д. зізнання у скоєнні злочину, заподіювали фізичне страждання шляхом нанесення побоїв, ударів). Тож у даному разі суд повинен був кваліфікувати діяння за ст. 127 КК України.

Таким чином, смерть потерпілого серед потенційних наслідків катування не є винятковим явищем. При цьому кваліфікація таких випадків за чинним кримінальним законодавством не завжди дозволяє точно відобразити характер скоєного злочину. Причиною цього є, на нашу думку, відсутність серед ознак складу цього злочину такого наслідку, як смерть. Вважаємо, що оптимальним варіантом вирішення розглянутих проблем була б наявність у кримінальному законі особливо кваліфікованого складу катування з такою особливою обтяжуючою обставиною, як *смерть людини*. Введення такого складу повинне відповідати науково обґрунтованим та закріпленим практикою законотворення загальним правилам і критеріям оцінювання допустимості і доцільності законодавчої новели про посилення кримінальної відповідальності за допомогою кваліфікуючих ознак складу злочину.

Доцільно розглянути ряд вимог, а також додаткові критерії, які висуваються до змісту і форм кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) обставин, якими варто керуватися у процесі їх відбору. Насамперед необхідно звернути увагу на типові критерії, що підтримуються більшістю науковців: а) обов'язковий істотний вплив на ступінь суспільної небезпечності вчиненого (наявність ознак злочину, які свідчать про суттєво підвищену порівняно з відображеним за допомогою ознак основного складу суспільну небезпечність діяння, що обумовлює створення в законі даного різновиду складу як відносно самостійного з іншою – підвищеною – санкці-

єю) [7, с. 87; 8, с. 253]; б) типовість і відносна поширеність (як кваліфікуючі не повинні вводитися обставини, що на практиці є атрибутом більшості злочинів, відповідальність за які передбачені цією ж статтею, тобто їх типовою ознакою, а також ці обставини не повинні бути одиничними); в) кваліфікуючими (особливо кваліфікуючими) можуть бути визнані лише ті обставини, які характеризують скоєне або одночасно злочин і винного, іншими словами – обставини, що виявляються у скоєному. Тільки обставини, що характеризують злочин або винного, які виявились безпосередньо в злочині, можуть свідчити про різку зміну ступеня суспільної небезпечності вчиненого і, отже, визнаватися кваліфікуючими ознаками. Обставини, що характеризують тільки винного, включаючи його суспільну небезпечність, і які не мають прояву в діянні, не повинні визнаватися кваліфікуючими, але можуть бути враховані при індивідуалізації покарання.

Окрім вищезазначених обов'язкових критеріїв відбору окремих кваліфікуючих обставин, у кримінально-правовій літературі вказується важливість такого критерію формування кваліфікованого складу злочину, як поява додаткового об'єкта злочину. Поява такого об'єкта в ряді випадків дійсно свідчить про значну зміну рівня суспільної небезпечності скоєного і може обґрунтовувати появу кваліфікованого складу злочину [9]. Однак у деяких випадках така зміна може обумовити появу іншого основного складу злочину (т. зв. складеного складу злочину). Так, Т. О. Леснієвські-Костарева вважає, що такий критерій слід формулювати не у вигляді вказівки на додатковий об'єкт злочину, а шляхом вказівки на обов'язковий істотний вплив обставини на ступінь суспільної небезпеки вчиненого [8, с. 248]. У той же час було б неправильним не вказувати появу додаткового об'єкта в ряді випадків виділення кваліфікованих (особливо кваліфікованих) складів злочинів або негативно оцінювати таке виділення. Однак варто враховувати, що у кваліфікованих складах додатковий об'єкт не повинен

повністю збігатися з основним об'єктом злочину.

Якщо уважно проаналізувати систему кваліфікованих складів злочинів у діючому КК України, то виявиться, що як правило, а не як виняток у кваліфікованому складі порівняно з основним складом того ж злочину наявний додатковий об'єкт та (або) вказівка, наприклад, на особливі якості потерпілого (неповнолітній, службова особа тощо), спосіб учинення злочину (вчинення злочину способом, небезпечним для життя багатьох осіб тощо) та інші ознаки. Таким чином, можна констатувати, що поява в рамках діяння додаткового об'єкта злочину (такого, як правило, що не збігається з об'єктом основного складу злочину) є критерієм, що свідчить про зміну ступеня, а в деяких випадках – і про зміну характеру суспільної небезпечності вчиненого.

Настання смерті людини при вчиненні катування необхідно розглядати як кваліфікуючу ознаку складу злочину стосовно його основного складу, оскільки введення такої особливо кваліфікуючої обставини відповідає основним критеріям, які висуваються при відборі цих обставин. Досить вагомими чинниками при цьому є поява такого додаткового об'єкта, як життя особи, поряд із такими об'єктами основного складу катування, як здоров'я, честь, гідність.

Як вказувалось раніше, при відборі кваліфікуючих обставин поряд з основними вимогами слід враховувати також додаткові критерії: правосвідомість суспільства і ставлення громадської думки до посилення кримінальної репресії, історичні традиції правового регулювання диференціації кримінальної відповідальності як в Україні, так і за кордоном, а також практику застосування розглянутих ознак.

Зазначені вимоги та критерії відбору кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) обставин, розроблені теорією кримінального права, надають можливість підкреслити необхідність у створенні такого особливо кваліфікованого складу катування в ст. 127 КК України, який міг би становити правову підставу кримінальної відповідальності за заподіяння смерті при скоєнні катування.

Конструювання диспозиції норм, які описують кваліфіковані (особливо кваліфіковані) склади злочинів, повинні здійснюватися з урахуванням специфічних правил законодавчої техніки (змістовно-формальні критерії), що включають вимоги логічного і стилістичного характеру. Зокрема, варто узгоджувати зміст спеціальних кваліфікуючих ознак зі специфікою основного складу злочину і дотримуватися логічного порядку їх викладу, регламентувати спеціальні ознаки тільки в диспозиції статті й індексувати їх. Необхідно використовувати однакові поняття і терміни для позначення кваліфікуючих ознак, уникати нечітких формулювань, приблизних переліків таких ознак, оціночних понять для їх опису [10, с. 44–48; 11, с. 43–49].

Вищенаведені вимоги стосуються і конструювання норми, в якій могло б бути передбачено особливо кваліфікований склад катування.

У зв'язку з використанням законодавцем у статтях Особливої частини КК України різних термінів для позначення такого наслідку, як смерть («смерть потерпілого», «смерть особи», «загибель людей», «загибель потерпілого», «загибель людини»), постає проблема визначення термінологічного звороту, який найбільш адекватно відображав би згадану особливо кваліфікуючу ознаку катування. Щодо цього питання існує певний законодавчий досвід. Стаття 127 КК України в редакції від 12 січня 2005 р. передбачала відповідальність за катування, що призвело до «загибелі людини». Зважаючи на викладене вище, доцільно приділити увагу розмежуванню таких понять, як «смерть» та «загибель» (людини, потерпілого), що, у свою чергу, дозволить нам вирішити проблему вдосконалення ст. 127 КК.

Законодавець, використовуючи терміни «смерть» та «загибель», не розкриває їх зміст і ознаки, а це викликає неточність і неоднозначність тлумачення норм правозастосовувачем. Етимологічно розглядувані поняття близькі, оскільки поняття «смерть» тлумачиться як припинення життєдіяльності організму і його загибель, а «загибель» – як втрата життя, кінець іс-

нування, смерть, зазвичай передчасна (наприклад, від нещасного випадку, стихійного лиха) [12, с. 289, 1153].

З погляду медицини існують різні види смерті (біологічна, клінічна тощо). Але саме смерть біологічна (смерть мозку) прирівнюється до смерті людини. Як визначає Інструкція щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку, смерть мозку – це повне та незворотне припинення всіх його функцій, які реєструються при діяльності серця та примусовій вентиляції легенів [13].

У науковому обігу розуміння поняття «смерть» пов'язують із позбавленням людини життя. Деякі науковці тлумачать термін «смерть» як незворотне припинення життєдіяльності організму людини [14, с. 225].

З'ясуванню змісту такого термінологічного звороту, як *загибель людини*, в кримінально-правовій літературі не приділялась достатня увага, на відміну від терміна «загибель людей».

Пленум Верховного Суду України у своїх постановках послідовно роз'яснює, що під загибеллю людей потрібно розуміти смерть хоча б однієї особи [15, с. 402, п. 9; 16, с. 581, п. 6]. В. О. Навроцький та М. І. Хавронюк вважають, що під загибеллю людей потрібно розуміти смерть як мінімум двох осіб [17, с. 44–47; 18 с. 59–60].

З існуючих точок зору стає зрозумілим, що вчені при дослідженні термінологічного звороту «загибель людей» розглядають лише його кількісну ознаку, ігноруючи при цьому тлумачення поняття «загибель».

Аналіз чинного кримінального законодавства, наукової та спеціальної літератури, постанов Пленуму Верховного суду України дає нам підстави зробити такі **висновки**.

Законодавець використовує поняття «загибель» у тих нормах, де основним безпосереднім об'єктом злочину є, зокрема, екологічна безпека, безпека праці тощо, а такий об'єкт, як життя особи, становить тільки додатковий факультативний об'єкт злочину. Тобто про *загибель* (людини, потерпілого) можна говорити лише у тому випадку, якщо людину позбавили

життя при опосередкованому впливі на її тіло (організм), при якому до неї не застосовується насильство.

Термін «смерть» використовується законодавцем переважно в тих нормах кримінального законодавства, де злочинне діяння посягає на такий основний або додатковий безпосередній об'єкт, як життя особи (ст. ст. 121, 135, 136, 141, 286 КК України), або лише у випадку, якщо умисел винної особи направлений на настання смерті, позбавлення життя людини. Саме смерть людини, а не її загибель, настає в результаті безпосереднього впливу на тіло людини (людський організм), наприклад, заподіяння тілесних ушкоджень (ст. 121 КК України) шляхом безпосередньої взаємодії з її тілом або в результаті вчинення насильницьких дій щодо потерпілого, наприклад, незаконного введення в організм проти волі особи наркотичних засобів (ст. 314 КК України). Слід зазначити, що більшість (7 із 13) статей, у яких передбачена така ознака злочину, як смерть потерпілого, законодавець помістив у розділ «Злочини проти життя і здоров'я», чим підтверджується наша думка про те, що в ст. 127 КК України (яка міститься в тому ж розділі) як кваліфікуюча ознака катування повинна визначатися саме смерть людини, а не її загибель.

Як **підсумок** підкреслимо, що за діючими нормами КК України катування, що призвело до смерті людини, слід кваліфікувати додатково, залежно від суб'єктивного ставлення суб'єкта злочину до настання смерті у формі умислу чи необережності. Але для більш адекватного відображення характеру і ступеня суспільної небезпечності катування, що спричинило смерть, ми пропонуємо ввести в склад цього зло-

чину особливо кваліфікуючу ознаку – смерть людини. Потреба в наявності норми, яка закріплювала б відповідальність за катування, що заподіяло смерть потерпілого, обумовлена такими кримінологічними факторами: високий ступінь суспільної небезпечності діянь, підвищений рівень соціальної цінності охоронюваних суспільних відносин (шкода заподіюється як основному об'єкту – здоров'ю людини, так і додатковому – життю); наявність двох різних форм вини (умисел стосовно вчинення катування та необережність – стосовно настання смерті); відносна поширеність катування, яке спричинило смерть. Перераховані фактори також відповідають розробленим теорією кримінального права загальним правилам і критеріям оцінки допустимості і доцільності внесення кваліфікуючих обставин до складу злочину, а це ще раз підкреслює необхідність у створенні особливо кваліфікованого складу катування в ст. 127 КК України, який становив би правову підставу кримінальної відповідальності за катування, яке спричинило смерть.

Враховуючи викладене, з метою удосконалення чинного кримінального закону та практики його застосування в боротьбі з катуваннями, що спричиняють смерть, ми пропонуємо таку редакцію особливо кваліфікованого складу: «діяння, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, якщо вони спричинили смерть потерпілого». Саме таке формулювання закону дозволить притягнути особу до кримінальної відповідальності за відповідною частиною ст. 127 КК України, і, як наслідок, максимально індивідуалізувати застосування покарання винного за вчинене.

Література

1. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / Коржанський М. Й. – 2-ге вид. – К. : Атіка, 2002. – 640 с.
2. Гаухман Л. Д. Кваліфікація преступлений: закон, теорія, практика / Гаухман Л. Д. – М. : АО «Центр ЮрИнфоР», 2001. – 316 с.
3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 07 лют. 2003 р. № 2 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України (1972–2005). – Х. : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 624 с.
4. Архів апеляційного суду Чернігівської області, справа № 1–18 за 2006 р.

5. Права людини в Україні – 2005. Доповідь правозахисних організацій / [за ред. Є. Захарова, І. Рапп, В. Яворського] ; худож.-оформлювач Б. Захаров ; Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група. – Х. : Права людини, 2006. – 320 с.
6. Индюхова А. Новые подробности по делу Олега Дунича [Електронний ресурс] / А. Индюхова, М. Николаева, А. Домовой. – Режим доступу : <http://atn.kharkov.ua/newsread.php?id=17592>
7. Кругликов Л. Л. Юридические конструкции и символы в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, О. Е. Спиридонова. – С.Пб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 336 с.
8. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика / Лесниевски-Костарева Т. А. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : НОРМА, 2000. – 400 с.
9. Карлов В. В. Критерии отбора законодателем квалифицированных составов преступлений : дисс. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Карлов. – Свердловск, 1990. – 169 с.
10. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / Т. А. Лесниевски-Костарева. – М., 1999. – 49 с.
11. Кругликов Л. Л. О конструировании квалифицированных составов преступлений / Л. Л. Кругликов // Изв. вузов. Правоведение. – Л., 1989. – № 2. – С. 43–49.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
13. Інструкція щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку : наказ МОЗ України від 25 верес. 2000 р. № 226 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – Ст. 1804; 2001. – № 30. – Ст. 1371.
14. Джинджолия Р. С. Унификация оценочных признаков при квалификации преступлений против личности : моногр. / Р. С. Джинджолия ; под ред. А. А. Магомедова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. – 271 с.
15. Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 берез. 1993 р. №2 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України (1972–2005): – Х. : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 624 с.
16. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 груд. 2004 р. №17 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України (1972–2005). – Х. : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. – 624 с.
17. Навроцький В. О. «Загибель людей» як вид злочинних наслідків: проблеми встановлення змісту та кваліфікації / В. О. Навроцький // Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : мат. наук.-практ. конф., 22–23 квіт. 2004 р. – К. – Х. : Юрінком Інтер, 2004. – 260 с.
18. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / Хавронюк М. І. – К. : Істина, 2004. – 504 с.

Надійшла до редколегії 11.06.2009

Анотації

Досліджено проблему однозначної кваліфікації катування, яке заподіяло смерть; проведено розмежування понять «смерть» та «загибель»; обґрунтована позиція щодо наявності в складі катування такої особливо обтяжуючої обставини, як смерть потерпілого; запропоновано внесення змін до статті 127 КК України.

Исследована проблема однозначной квалификации пытки, причинившей смерть; проведено разграничение понятий «смерть» и «гибель»; обоснована позиция относительно наличия в составе пытки такого особо обтягивающего обстоятельства как «смерть потерпевшего»; предложено внесения изменений в статью 127 УК Украины.

The problem of unambiguous qualification of the torture which has caused death is investigated; differentiation of concepts «death» and «loss» is carried out; the thought of concerning presence as a part of torture of especially aggravating circumstance «victim death» is proved; making changes is offered in disposition of Article 127 of the Criminal Code of Ukraine.